

Зацвярджаю

Намеснік старшыні

арганізацыйнага камітэта

Міністра адукацыі

Р.С. Сідарэнка

2018 года

ЗАКЛЮЧНЫ ЭТАП XXXIV РЭСПУБЛІКАНСКАЙ АЛІМПІАДЫ
ПА ВУЧЭБНЫХ ПРАДМЕТАХ «БЕЛАРУСКАЯ МОВА»
I «БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА»

КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ І ЛІТАРАТУРЫ

Мазыр, 2018 г.

10 клас

Заданні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Усяго
Балы											

Варыянт I

Заданне 1. Адным з прыкметных фанетычных адрозненняў беларускай мовы ад шэрагу іншых славянскіх моў (рускай, польскай, балгарскай, сербскай і інш.) з'яўляецца характар заднеязычнага звонкага гука. Так, у беларускай мове ў словах *галава, гара, нага* і многіх іншых літара «г» абазначае фрыкатыўны (працяжны) зычны гук, у адрозненне, напрыклад, ад рускай мовы, дзе ў адпаведных роднасных словах гэтая літара адпавядае гуку змычнаму (выбухному).

Аднак і ў нашай мове зрэдку сустракаюцца словы, у якіх альбо згодна са старадаўняй традыцыяй, альбо ў выніку ўплыву суседніх гукаў на месцы літары «г» ці нейкай іншай прынята вымаўляець выбухны гук [г], што з'яўляецца нормай для літаратурнага вымаўлення.

Знайдзіце такія словы сярод змешчаных у табліцы і пастаўце насупраць іх знак «+». Словы, у якіх няма выбухнога [г], суправадзіце знакам «-».

Максімальная колькасць балаў – 4 (0,5 бала – за кожны правільны адказ).

<i>грукаць</i>		<i>газон</i>	
<i>гіпергукавы</i>		<i>анекдот</i>	
<i>гвалтоўна</i>		<i>мазгавы</i>	
<i>экзотыка</i>		<i>глеба</i>	

Заданне 2. У левым слупку табліцы прыведзены фрагменты запісаў пяці фразеалагізмаў. Дапоўніце іх прапушчаным дзеяслоўным кампанентам (для кожнага сваім), кіруючыся змешчаным побач значэннем. Запішыце гэты дзеяслоўны кампанент у патрэбнай граматычнай форме ў трэцім слупку адпаведнага радка.

Максімальная колькасць балаў – 5.

Заданне 4. Размяркуйце словы па графах табліцы ў адпаведнасці з тым, у якой марфеме знаходзіцца *i*. Графічна вызначце гэту марфему.

Максімальная колькасць балаў – 5 (0, 5 бала за кожнае правільна размеркаванае слова і правільна вызначаную марфему).

Калі (дзеяслоў), намі, даволі, мюслі, васьмісот, пяцярымі, калі (прыслоўе), шалі, напярэдадні, прынесці.

Узор: Частка канчатка – *сін-ія*.

i ў складзе слова		
Частка кораня	Словаўтваральны суфікс	Формаўтваральны суфікс
1	2	3
Частка формаўтваральнага суфікса	Канчаток	Частка канчатка
4	5	6

Заданне 5. Складзіце словазлучэнні з прапанаванымі прыметнікамі. Запоўніце графы табліцы.

Максімальная колькасць балаў – 5 (1 бал за кожнае правільна складзенае словазлучэнне).

Словазлучэнні з якаснымі прыметнікамі	Словазлучэнні з адноснымі прыметнікамі
чорная камізэлька	<i>чорная</i>
<i>папяровая</i>	папяровая кветка
гарачы драпік	<i>гарачы</i>
воўчы апетыт	<i>воўчы</i>
<i>курыны</i>	курыны булён

Заданне 6. Вызначце, якімі непастаяннымі марфалагічнымі прыметамі характарызуюцца словы як часціны мовы ў сказе *Ніхто не спецігае розумам вечнасць, яе зразумець можна толькі душой* (К. Турко).

Максімальная колькасць балаў – 5 (0,5 бала за правільна названыя прыметы).

Слова	Непастаянныя марфалагічныя прыметы	Слова	Непастаянныя марфалагічныя прыметы
Узор: <i>сінёнім</i>	<i>м.р., адз.л., Т.скл.</i>	Узор: <i>але</i>	<i>не мае</i>

ніхто		яе	
не		зразумець	
спасцігае		можна	
розумам		толькі	
вечнасць		душой	

Заданне 7. Некалі вядомаму беларускаму паэту *Навуму Гальпяровічу* прысніўся «трывожны» сон, у якім беларускае слова анямела:

Мне сніўся сон: мяне не разумелі.
Я гаварыў, а словы, быццам град,
Па тварах і вачах людзей звінелі
І да мяне вярталіся назад.

Я гаварыў: *адрына*, вёска, дзіва.
Я гаварыў: каханне, слодыч, спеў.
А голасу, ахрышлага і дзікага,
Ніхто не чуў, ніхто не разумеў.

Паважаныя канкурсанты! Раствлумачце, калі ласка, значэнне выдзеленага ў вершы слова. Запішыце іншыя (*не менш за 4*) лексічныя адзінкі, што ўваходзяць у адпаведную сэнсавую групу. Адказ абгрунтуйце.

Максімальная колькасць балаў – 5.

Адрына –

Абгрунтаванне:

Заданне 8. Знайдзіце адно лішняе ў кожным радку табліцы, запішыце яго ў сярэдняю ячэйку. У апошняй ячэйцы коратка растлумачце сваімі словамі, чаму вы лічыце гэта лішнім.

Максімальная колькасць балаў – 5.

Прыклады	Лішняе	Чаму вы так лічыце?
1. Наш славуты зямляк пісаў не толькі па-беларуску, але і па-польску. Сярод вядомых яго твораў вершы « <i>Мая дудка</i> », « <i>Зайграй</i> ,		

зайграй, хлопца малы», «Ахвяра», «Nowy rok 1886», «Widmo nadziei».		
2. У. Караткевіч у гістарычнай аповесці «Дзікае паляванне караля Стаха» стварыў шэраг запамінальных станоўчых персанажаў: <i>Надзеі, Дубатоўка, Свеціловіча, Беларэцкага, селяніна Рыгора.</i>		
3. Залаты фонд праявіўся спадчыны XX ст. складаюць творы <i>І. Шамякіна, К. Чорнага, К. Каліноўскага, М. Лынькова, І. Мележы.</i>		
4. Драматычныя жанры не менш багатыя на разнавіднасці, чым лірычныя. Напрыклад, да іх адносяць <i>камедыю, трагікамедыю, інтэрмедыю, байку, драму.</i>		
5. Таленавітыя купалаўскія радкі часта становяцца крылатымі. Напрыклад, «Не шукай ты шчасця, долі на чужым, далёкім полі», «Дум не скуеш ланцугамі», «На цябе, наша моладзь, надзея нашай сумнай, забранай зямлі», «Магутнае слова, ты, роднае слова!», «Забілі зайца, не забілі, але ж, брат, гуку нарабілі!».		

Заданне 9. Праз стагоддзі вучоныя адшукалі звесткі пра беларускіх пісьменнікаў, але аркушы поўнаасцю не захаваліся. На абрыўках паперы можна прачытаць толькі сем фактаў або кароткія фрагменты тэксту. Пазнайце аўтара і ўпішыце ягонае імя і прозвішча ў пустую ячэйку.

Максімальная колькасць балаў – 5.

1.

ягоную славетную эпічную паэму перакладалі з польскай Купала, Тарашкевіч, Бітэль, Дзяргай, Семяжон, Караткевіч, Зарыцкі, Барадулін, Мархель, Мінскевіч	з 1829 і да канца жыцця паэт так і не змог ступіць нагой на зямлю ні роднай Беларусі, ні Польшчы. Жыў у Германіі, Швейцарыі, Італіі, Францыі	у студэнцкія часы разам са сваімі таварышамі (сярод якіх быў і Я. Чачот) арганізаваў тайныя таварыствы філаматаў і філарэтаў	у Расіі пасябраваў з будучымі дзекабрыстамі Рылеевым і Бястужавым, паэтамі Пушкіным, Грыбаедавым, Жукоўскім
--	--	---	--

«Дзяды», «Гражына»	тварыў прыблізна ў той час, калі з'віўся «Яўгеній Анегін» Пушкіна і «Фаўст» Гёте	«Літва! Ты, як здароўе ў нас, мая Айчына!»	(?)
--------------------	--	--	-----

2.

творы ў форме дзённіка	дома на канікулах ён расказваў сваім малодшым братам «найцікавейшыя гісторыі-імправізацыі», часам такія страшныя, што малыя аж крычалі і хапаліся за апавядальніка	допісы, нататкі, а потым і апавяданні ў «Нашу ніву» падпісваў псеўданімам «Беларус»	яго кнігі «Гісторыя беларускае літаратуры» (1920) і «Хрэстаматыя...» (1922) доўгі час служылі падручнікамі для школьнікаў і студэнтаў
Абдзіраловіч	Нупрэй, Архіп, Банагольшчык, Маці	па першай прафесіі спецыяліст па межаванню і землеўпарадкаванню	(?)

3.

вырас у сям'і дзяка, і ў 10 год пайшоў у духоўнае вучылішча, а затым у Магілёўскую духоўную семінарыю	«Ну, паехаў я, значыцца. Прыехалі туды, /.../ падышлі к палацу. Я жэ, знаеш, і заб'ўся зусім на флігель на той... І сяджу ля дому... чакаю... Даждаўся дзесяцёх – раз у дом... Пуста... /.../ Тады й пра флігель гэты ўспомніў... Адзін пакой, другі... Адчыняю дзверы ў трэці, аж яны там... сядзяць удваёчку»	разам са З. Жылуновічам выступаў супраць нацыянальнага нігілізму, заклікаў развіваць нацыянальную культуру, уключаць у рэпертуар беларускіх тэатраў творы, звязаныя з нацыянальнай традыцыяй	Раіса Янава («Сцежкі-дарожкі»), Марына Гарнова («Кветка пажоўклая»), Шумава («Дзіўная»)
---	---	--	---

з «Маладняка» перайшоў у «Польмя»	1901–1937	Двое Жвіроўскіх	(?)
---	-----------	-----------------	-----

4.

задумваў напісаць пенталогію, але атрымалася трылогія	«У гарах дажджы»	цяжка паранены пад Растовам: асколкам бомбы раздрабіла правае плячо	в. Глінішча
пасля заканчэння філфака стаў аспірантам, пісаў дысертацыю па творчасці Кузьмы Чорнага	вучыўся «ў сур'ёзнай літаратуры, якая піша праўду»: у Гогаля, Дастаеўскага, Сіманавы; Шаўчэнкі, Тычыны, Бальзака, Гётэ, Хемінгуэя	На ст. Сходня пад Масквой аднавіў працу Беларускай дзяржаўнай ўніверсітэт. Менавіта тут ён цвёрда вырашыў стаць пісьменнікам	(?)

5.

з 1989 жыве ў г. Пушкіна Маскоўскай вобл.	скончыў геаграфічны факультэт Магілёўскага педагагічнага інстытута	«Крык на хутары» (1989), «Ізноў Несцерка» (1986)	п'еса-рэмейк
Аўдзей блізкі да Міхала з «Новай зямлі» Коласа, чорнаўскага Міхала з «Трэцяга пакалення», сялян з «Мядзведзічаў» Крапівы і «Палескай хронікі» Мележа	у 1986 скончыў Вышэйшыя двухгадовыя курсы сцэнарыстаў і рэжысёраў у Маскве, атрымаў спецыяльнасць кінадраматурга	у 1990-я гады стварае трылогію паводле твораў Дастаеўскага: «Адзін судны дзень з жыцця братоў Карамазавых», «Злачынства д'яблаў і пакаранне ідыётаў», «Вечны Фама»	(?)

